

nee vastauksen kysymykseen, mistä sitten johtuu, että analoginen *puihen* on sydän-savolaisissa murteissa aikoinaan syrjäytännyt äänneilmaisen *puijen*-tyypin, jota siis järjestelmän kannalta olisi pidettävä parempana.

Valaistessaan erilaisia genetiivimuotoja kronologiselta kannalta Heikki Paunonen on käyttänyt hyväkseen vanhimpia painettuja lähteitä, 1800-luvun runomusiikkiinpanoja sekä paikannimiä, niiden joukossa vanhimpiin maa- ja tuomiokirjoihin sisältyviä nimiä eritoten savolaismurteiden osalta. Runoissahan on saattanut säilyä runomitan turvin muotoja, jotka muuten ovat käytöstä hävinneet tai ainakin tulleet harvinaisiksi, ja paikannimetkin ovat saattaneet siten leksikaalistua, että niiden alkuosana esiintyvä genetiivi on säilyttänyt muotonsa, vaikka se olisikin vieras nykymurteelle. Niinpä esim. eteläisissä savolaismurteissa, joissa monikon 1. genetiivi on nykyään lähes yksinomainen, tavataan runsaasti paikannimiä, joiden määräteosa on monikon 2. genetiivissä (esim. Juvalla *Akkajok*, *Penskainniem*, *Huupai alus*). Kronologiselta kannalta on merkityksellistä, että *akkain*-, *poikain*-tyyppiä, jota yleensä on pidetty länsisuomalaisena kuten Paunosenkin tutkimuksessa, esiintyy myös Savon vanhimmissa maakirjoissa (*Hapaen alus*, *Sikaen aho*, *Koiraen Niemi*). Lähteidensä nojalla Paunonen pääättelee, että »yksikkö- ja monikkovartalaisen mon. genetiivin vaihtelu savolaismurteissa palautuu ainakin 1500-luvun taa» (s. 265).

Heikki Paunosen tutkimus monikon genetiivistä on muodollisesti moitteeton ja tyylillisesti korkeatasoinen suoritus. Erityisenä ansiona mainittakoon sen lukuihin liittyvät kokoavat katsaukset. Kannanotot ovat hyvin perusteltuja ja kriittisinäkin maltillisia. Teoksesta ilmenee paitsi yksityiskohtainen alan tuntemus myös monipuolinen perehtyneisyys kielitieteen eri kehityssuuntiin. Tutkimus on painava lisä suomen kielen muotooppia käsittelevään kirjallisuuteen, ja toivottavaa on, että se lähiaikoina saa seuraajia

antoisalta morfologian alalta. Ensi sijassa kohdistuvat odotukset Paunosen oman työn jälkiosaan.

Veikko Ruoppila

Viivästynyt kielenkehitys tutkimuksen kohteena

MATTI LEIWO *Kielitieteellisiä näkökohtia viivästyneestä kielenkehityksestä*. *Studia Philologica Jyväskyläänsä* 10. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä 1977. Diss. 295 s.

Maamme kielentutkimus, kotimaisiin yhtä hyvin kuin vieraisiinkin kielisiin kohdistuva, on pitkään ensisijaisesti käsitelty autonomisten kielijärjestelmien rakennetta, niiden maantieteellistä vaihtelua, muuttumista ja kulttuuritaustaa. Kielen sosiaaliset ja psykologiset kytkennät ovat olleet tutkimuskohteiden ulkopuolella, niin ikään kontrastiiviseen kielentutkimukseen liittyvät aiheet. Viime vuosina kiinnostus näitä aloja kohtaan on kuitenkin huomattavasti lisääntynyt ja laajamittaisempikin tutkimustyö on voitu käynnistää mm. Suomen Akatemian tutkimussopimusmäärärahojen turvin.

Suomen kielen omaksumisen lingvististä ja psykolingvististä tutkimusta on maassamme siis harrastettu vain vähän; tämä koskee normaalia kielenomaksumista yhtä hyvin kuin sen häiriöitäkin. Maininnan ansaitsevat kuitenkin mm. Terho Itkosen (Vir. 1977) ja Alpo Räisäsen (Vir. 1975) lähinnä ääntämistä ja morfofonologiaa koskevat artikkelit sekä Anneli Kauppinen syntaksia ja morfofonologiaa käsittelevä lisensiaatintutkimus (Helsingin yliopisto 1977). Oulun yliopistossa on useita vuosia ollut vireillä lastenkielen tutkimushanke.

Tämän alan ulkomaisista tutkimuksista on mainittava etenkin Melissa Bowermanin *Early Syntactic Development: A crosslinguistic study with special reference to Finnish* (Cambridge Studies in Lin-

guistics 11, Cambridge University Press 1973)¹, joka on pitkittäissuuntainen selvitys neljään eri kieliperheeseen kuuluvan lapsen varhaisesta kielenkehityksestä eritoten lauserakenteen näkökulmasta. Suomessa on tässä tutkimuksessa keskeinen asema; muut tutkitut kielet ovat ameri- kanenglanti, malaijalais-polynesianlaiseen kieliperheeseen kuuluva samoa sekä ni- loottinen luo.

Mainittava on myös se oppimispsyko- logisista ongelmista lähtevä tutkimustyö, jota Isto Ruoppilan johtama jyvaskylä- läinen ryhmä harjoittaa (useita raportteja Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen jul- kaisusarjassa).

Fil. lis. Matti Leiwon tohtorinväitös- kirja on kahta kielenkehitykseltään häi- riintynyttä lasta (peitenimiltään J ja A) koskeva tapaustutkimus. Erityisesti Leiwo pyrkii » – kuvaamaan viivästyneen kie- lenkehityksen erityispiirteitä ääntämisessä, fonologiassa, morfologiassa ja syntak- sissa sekä ottamaan mahdollisuuksien mu- kaan huomioon myös semanttiset ja prag- maattiset näkökohdat niiden kuvaukses- sa» (s. 46). Toinen keskeinen ongelma on, kuuluvatko todetut kielelliset viivästy- mät kompetenssin vaiko performanssin tasoon. Edelleen pyritään luonnehtimaan viivästyneen ja poikkeavan kielenkehi- tyksen mahdollisia eroja. Tutkielma sijoit- tuu lingvistiikan, psykologian, foniatrian ja »lingvistisen patologian» välimaastoon, mutta ytimeltään se on kuitenkin kieli- tieteellinen. Kyseessä on siten ilmeinen aluevaltaus maamme kielentutkimukses- sa. Selviä kotimaisia sen paremmin kuin ulkomaisiakaan esikuvia Leiwolla ei ole ollut, ja työnsä hän onkin tehnyt pääosin yksin ja itsenäisesti. Kansainvälisestikin katsoen kyseessä on uusi ja mielenkiin- toinen yritys.

Tutkielmassa on viisi lukua: (1) joh- danto, (2) selonteko tutkimusmateriaa- lista ja sen keruusta, (3) J:n hypoteetti-

sesti poikkeavaksi luokiteltua sekä (4) A:n hypoteettisesti viivästyneeksi luoki- teltua kielenkehitystä käsittelevät luvut, jotka muodostavat teoksen rungon, ja (5) diskussio-osa, jossa vertaillaan J:n ja A:n kielellisiä puutteita sekä hahmotel- laan eräänlaista viivästyneen kielenkehi- tyksen sosiaalipsykologista selitysmallia. Jäsentely on havainnollinen ja melko tasapainoinen (yksilötapausten kuvaukset ovat tosin hyvin eripituiset, J:n 121 s. ja A:n vain 51 s., mikä johtuu A:n kommunikatiivisesta passiivisuudesta ja sen aiheuttamasta melko niukasta aines- pohjasta). Erinomaisena voidaan pitää johdanto-osaa, jossa pohditaan kieli- opillista ja kommunikatiivista kompetens- sia, kielenomaksumisen suhdetta biologi- seen ja kognitiiviseen kehitykseen sekä muistiin, kommunikatiivisen kompetens- sin kehitystä ja lopuksi viivästyneen kie- lenkehityksen tuntomerkkejä ja syitä.

Kiinnitän ensin huomiota muutamiin työn teoreettisiin taustaoletuksiin ja meto- diisiin ratkaisuihin.

Tutkielman yleislingvistinen perus- teoria on hyvä ja sopivan eklektinen: pohjan muodostavat perinteinen kieli- oppi ja T-syntaksi, joita täydentävät Hallidayn puhefunktionaalinen kieli- oppi ja sijakielioppi. Lukijaa kuitenkin ihmetyttää, miksei taustateorian valin- nasta eksplisiittisesti tehdä selkoa. Niin ikään jää alustavasti avoimeksi, mitä T-teorian muunnosta Leiwo noudattaa, joskin osoittautuu pian, että kyseessä on lähinnä Chomskyn »Aspektien» perus- teoria (1965) ja Chomskyn ja Hallen SPE-fonologia (1968). Nämä valinnat olisivat kaivanneet selviä perusteluja, semminkin kun ottaa huomioon sen vilk- kaan keskustelun, mitä meilläkin on 1970- luvulla käyty esim. Virittäjän palstoilla. Tosin voi sanoa, ettei Leiwon fonologia vuoden 1968 SPE-mallista huolimatta aina kovin abstraktista ole ja että 1970-

¹ Vrt. myös Elizabeth Closs Traugottin arvostelua tästä teoksesta (Foundations of Lan- guage 14:4, 1976, s. 611—619).

luvun fonologiankin ajatuksia paikoin on otettu huomioon. Joskus SPE-mallin abstraktisuus kuitenkin tuntuu liialliselta. Näin on etenkin lasten vokaalisointu-vaikkeuksien tulkinnaissa (s. 101— ja s. 214—). Leiwo on todennut, että lapset (yleisesti ottaen) eivät hallitse jälkitaavujen harmonioivia etuvokaaleja /y ö ä/ vaan substituioivat vastaavat takavokaalit niiden tilalle. Näille sinänsä mielenkiintoisille substituutioille hahmotellaan (J:n ja A:n kohdalla toisistaan hiukan eroavia) kuvauksia, joihin sisältyy mm. substituutiosäännön oletaminen ja sen sekä vokaalisointusäännön ekstrinsikaalinen järjestäminen. Tässä kohden olisi voinut ottaa huomioon konkreettisemmankin tulkintamahdollisuuden, nimittäin sen, että kyseessä on puhdas pintaillmiö. Yleinen pyrkimys kielessä kuin kielessähän on se, että painottomissa tavuissa on vähemmän vokaalioppositioita kuin painollisissa tavuissa, ja tämä universaalinen tendenssi riittää käsittääkseni semmoisenaan selityserusteeksi, kun selvitetävänä on kehittymättömän järjestelmän luonne. Jälkitaavujen vokaalioppositioiden puutteellinen hallinta on luonteva tulkinta, kun ottaa huomioon tutkittujen lasten yleisen artikulatorisen differentioitumattomuuden.

Selvää perustelua vaille näyttää jäävän myös Leiwon valitsema psykolingvistinen taustateoria. Sekin on itse asiassa melko moninainen ja sisältää mm. Piaget'ltä, Osgoodilta ja Beveriltä & al. peräisin olevia ajatuksia.

Morfosyntaktinen analyysi perustuu pitkälti perinteiseen kielioppijärjestelmään. Sitä edustaa Leiwolla lähinnä Aarni Penttilän Suomen kielioppi (esim. s. 59, 73). Penttilän pitäminen perinteisen kielioppitraditiomme tyypillisenä edustajana ei kuitenkaan ole aivan yksioikoista, koska hän itse asiassa on monin kohdin omaleimainen ja poikkeava E. N. Setälän perinteestä, jota voi pitää vaikutusvaltaisimpana (tällainen poikkeama Penttilän systeemissä on esim. predikaatiivadiverbialin pitäminen predikaati-

vina, s. 74).

Periaatteessa ei ole mitään ristiriitaa T-syntaksin ja perinteisen kieliopin välillä, jossakin mielessä transformaatio-teoriaa voidaan pitää eräiden perinteisen kieliopin aukkojen täyttäjänä. Joskus Leiwon olisi kuitenkin toivonut ottavan selvemmin kantaa perinteisen kieliopin ilmeisiä puutteita vastaan. Yksi tällainen tapaus on genetiivisubjektin käsittely. Perinteinen kielioppihan ei pidä genetiiviä ilmauksissa tyyppiä *Minun täytyy aivastaa* subjektina vaan datiivadiverbialina, vaikka edellistä analyysia puoltavakin useat syntaktiset argumentit. Leiwon analyysi on tässä kohden ambivalentti, joskus hän nimittää po. jäsentä »genetiivisubjektiksi» (s. 133), toisaalla hän taas ilmoittaa, että subjektin sijat ovat vain nominatiivi ja partitiivi (s. 130). Syntaktisesti epäonnistuneena voi pitää lukusana-konstruktioiden uudelleen analyysia siten, että lukusanaa aina pidetään määrätteenä (myös tapauksissa *kaksi poikaa* subjektina, objektina ja predikaatiivina). Epäonnistuneena pidän myös sanontaa, että passiivissa on »epämääräinen subjekti» (s. 72). Oikeammin passiivissa ei ole subjektikonstituenttia ollenkaan, mutta kylläkin epämääräinen (semanttinen) tekijä. — Tosin nämä kieliopilliset ratkaisut eivät vaikuta työn tuloksiin.

Kokonaisuudessaan Leiwon tutkimus-aineisto on pienehkö, se käsittelee J:n osalta 495 lausetta ja A:n osalta 296 lausetta (s. 79). On ilmeistä, että korpuksen koko on minimaalinen ja että tulosten yleistyskelpoisuus ja varmuus kärsivät tästä. Odotettavasti Leiwo joutuu tuon tuostakin toteamaan, että anteet ovat liian niukat yleistysten tekoa varten (esim. s. 108, 117, 142, 155, 169, 217, 222, 240). Tosin viivästyneen kielenkehityksen tutkimukseen ei voi soveltaa samoja aineiston edustavuusvaatimuksia kuin normaali-korpuksiin. Ainakin vähäpuheisella ja passiivisella A-lapsella tämä on lieventävä näkökohta. Mutta joka tapauksessa aineiston edustavuuteen olisi pitänyt kiinnittää huomattavasti enemmän huo-

miota kuin Leiwo on tehnyt. Tilastollisessa kielitieteessä tällaisia edustavuus- ja otantaongelmia on pohdittu paljonkin, ja selonteko tästä problematiikasta olisi esim. osoittanut, että 500 lauseen otos antaa tyydyttävän kuvan sellaisista rakenteellisista muuttujista, jotka koostuvat vähäisestä määrästä alakategorioita (esim. subjektin nom./gen./part., objektin akk./part.). Mitä useampi alakategoria (esim. sijajärjestelmä kokonaisuudessaan) on kyseessä, sitä laajempi otoksen on oltava ennen kuin se antaa luotettavan kuvan alakategorioiden hallinnasta ja frekvenssijakaumasta.

Äskeiseen liittyvä seikka on se, että eräissä tapauksissa olisi toivonut Leiwon kiinnittäneen enemmän huomiota suomen kielipista saatavilla olevaan kvantitatiiviseen tietoon. Esim. s. 81 esitetty sinänsä mielenkiintoinen J:n ja A:n sanaluokkajakaumaa esittävä taulukko jää hiukan roikkumaan ilmaan, kun sitä ei suhteuteta perusjoukkoon («koko» suomen kieleen). Tällaisia tietoja on nyt jo jonkin verran (esim. Esko Vierikon lissensiaatintutkielma, Oulu yliopisto 1974, ja useat Oulun yliopiston Suomen ja saamen kielen laitoksen kvantitatiivisen projektin alustavat raportit).

»Lauseen» käsitettä ja sen soveltuvuutta puhesyntaksin analyysin pohjaksi olisi voinut pohtia enemmänkin. Lause on tietenkin ajat sitten osoittautunut mahdottomaksi määritellä pitävästi ja yksiselitteisesti. Kuitenkin olisi kannattanut pohtia esim., mikä on lauseen suhde sosiolingvistiikassa ja puhekielen tutkimuksessa paljon käytettyyn »makrosyntagman» käsitteeseen, tai sen suhde »lausuman» (*utterance*) käsitteeseen.

Leiwo ei ole tarpeeksi selvästi esittänyt, mitä hän tarkoittaa sellaisilla käsitteillä kuin »sääntö», »intuitio» ja »produktiivisuus» ja miten nämä suhtautuvat kielen-taitajan kompetenssiin. Viimeaikainen keskustelu ateoreettisista (= intuitiivisesti tiedetyistä) ja teoreettisista (= lingvistin eksplisiittisesti esittämistä) säännöistä olisi kannattanut ottaa huomioon.

On myös kiistanalaista, onko lapsella sellaisia metateoreettisia valmiuksia (esim. tietoa lauseiden lausekerakenteesta ja lauseiden samanmerkityksisyyssuhteista) kuin T-syntaksissa väitetään (vrt. lukua 1.1).

Tämän arvostelun jälkeen siirryn käsittelemään Leiwon tutkielman myönteisiä puolia ja tuloksia, joita on runsaasti. Hyvänä pidän metodiikan näkökulmasta sitä, että lasten haastatteluisissa on pitkin matkaa pyritty mahdollisimman aitoihin ja spontaaneihin puhetilanteisiin, missä lasten kommunikatiivinen kompetenssi ainakin ennalta katsoen pääsee oikeuksiinsa niin hyvin kuin se keinotekoisissa tilanteissa ylipäättään on mahdollista. Tällainen keruutavoite ja sitä vastaava haastattelumenetelmä poikkeavat edukseen niistä, mitä kielentallenuksessa yleensä käytetään. Aivan ilmeistä kuitenkin on, ettei vapaakaan seurustelu ja jutustelu laitospiljoössä kirvoita esille kieleltään vammautuneiden lasten koko viestintä-potentiaalia. Tästä Leiwo on hyvin perillä (s. 262). Hyvä on sekin, että pragmaattis-semanticiset näkökohdat on otettu riittävästi huomioon sekä keruuetä analyysivaiheessa. Kommunikatiivista kompetenssia ei tietenkään voi käsitellä ahtaasti pelkiksi rakenteiksi. Joskus tuntuu siltäkin, että pragmaattis-semanticinen tarkastelu olisi voinut ulottua pidemmällekin; niinpä Leiwo ei esim. pohdi viivästymien mahdollisia esiintymiseroja eri kielenfunktioissa. Kenties viivästynyt kielenkehitys ei niinkään vaikeuta kielen välineellistä käyttöä kuin sen säätelevää ja tiedotettavaa käyttöä.

Arvokkaina ja tavallaan työn päätuloksina voi pitää tutkittujen lasten kielellisten häiriöiden luonnehdintoja ja lingvistisiä tulkintoja. Lapsi J tuntuu osaavan ainakin sijataivutuksen perusoppositiot (esim. nom./part.), hänellä on melko mutkikkaita nominaalilausekkeita (mm. attribuuttirakenteita ja relatiivilauseita), hän hallitsee attribuutikongruenssin ja PF-lausekkeen, akkusatiivin päätteiden jakauman, 1. ja 3. infinitiivin sekä perus-

tavat tekstuaaliset mekanismit, erityisesti pronominaalituksen, ellipsin ja sanajärjestyksen.

Sen sijaan J ei osaa vokaalisointua (erityisen vaikeita ovat jälkitaivujen *ä, ö, y*-vokaalit), avartuvia diftongeja (jotka pyrkivät oikeenemaan, esim. *ie* → *ii*), likvidoituja (erityisesti *r* tuottaa vaikeuksia) eikä *h*:ta (joka sanan alussa pyrkii vokaaliutumaan). J:n ääntämykselle on ominaista yleinen epämääräisyys ja sanojen typistely; edelleen sanojen asut osoittavat joskus hämmästyttävää vaihtelua ja ailahtelua, esim. *Alsingis, Arsingis, Halsingissa, Aalstinkii, Alsinkii* pro *Helsinki* eri paikallis-sijoissa, tai *Uaskuasta, Uuskulasta, Uaskualta, Luwaskulasta* pro *Jyväskylästä* (s. 122). Tämänkaltaisten horjuvuuksien kuvauksessa on selvästikin oletettava performanssirajoituksia; ei voi ajatella, että lapsi olisi varastoinut suuren määrän toisistaan hiukan poikkeavia perusmuotoja. Auki jää toisaalta se, minkä perusmuodon (tai mitkä perusmuodot) lapsi todella on sisäistänyt. Kuten äskeisistä *Helsinki*-esimerkeistä näkyy, yleinen pyrkimys J:n vokaalijärjestelmässä on *e* → *a*. Vokaalisointusubstituutiot huomioon ottaen (/y ö ä/ → /u o a/) J:llä voidaan todeta selvä pyrkimys perustavaan vokaalikolmi-oon.

J:n morfosyntaktiset vaikeudet näyttävät erityisesti kohdistuvan verbitaivutukseen. Hän ei hallitse systemaattisesti verbien persoonakongruenssia, tempus-taivutusta, kieltotaivutusta (varsinkaan ei kielteistä imperfektiä), häneltä puuttuvat upotukset kokonaan ja kiellon kohdistaminen tuottaa vaikeuksia. Puutteellista verbitaivutusta Leiwo pitää nimenomaan poikkeamana eikä viivästymänä J:n puheessa. (Tästä seuraa se hienoinen epäloogisuus, että kirjan pisin luku käsittelee »poikkeavaa» kielenkehitystä kun taas koko kirjan nimessä puhutaan »viivästyneestä» kielenkehityksestä — tosin Leiwo toteaa viimeisessä luvussa, että jyrkkää eroa näiden välillä ei ole.) J:n puheessa on muitakin omalaatuisuuksia puutteellisen verbintaivutuksen lisäksi:

hän käyttää esim. *ku* (< *kun*) -morfeemia eräänlaisena temaattisena puheenvuoron aloitusmerkkinä (vrt. japanin *wa*-partikkelia!), 'ja' esiintyy muodossa *te* (< *sitten*), hänellä on tietyissä konteksteissa kaksinkertainen kieltojärjestelmä (*ei X ai*) ja partitiivin pääallomorfi on *-lta*. Nämä evidenssin palaset viittaavat Leiwon mukaan »poikkeavaan kielenkehitykseen» eikä »viivästyneeseen kielenkehitykseen», mutta johtopäätös jää silti melko niukan todistusaineiston vuoksi lopullisesti todistamatta, olkoonkin että se sinänsä tuntuu uskottavalta.

A:n diagnosi on fonologian osalta melko samankaltainen kuin J:nkin. A osaa vokaalisoinnun paremmin kuin J, joskin myös A:n puheessa on selviä merkkejä harmonioivien etuvokaalien korvautumisesta vastaavilla takavokaaleilla jälkitaivuissa. Avartuvat diftongit pyrkivät A:llakin oikeenemaan.

Tapausten selvimmät erot ilmenevät morfosyntaksissa. A hallitsee nominatiivin ja partitiivin opposition erityisesti subjektin ja objektin asemassa, mutta muut sijat esiintyvät vain sporadisesti. Hän ei käytä adessiivia edes omistusrakenteessa. Verbikongruenssi tuntuu ainakin 1. persoonassa suhteellisen kiinteältä. Sanamuodot eivät osoita sellaista pintahorjuntaa kuin J:llä, mutta toisaalta A:n sanamuodot typistyvät hanakammin, ja useimmiten hän käyttää mahdollisimman vähäpäätteistä sähkösanomatyyliä. Hänen sanamuodoissaan esiintyy korkeintaan yksi sidonnainen morfeemi kerrallaan.

Tempusjärjestelmää A ei tunnu osaan (muutamia satunnaisia oikeita muotoja lukuun ottamatta). Kopula puuttuu usein kieltolauseista. Hänen puheessaan ei esiinny infiniittimuotoja eikä rinnastuksia tai alistuksia. A:n kielenkehityksen tasoa voidaan luonnehtia viivästymäksi, joka mahdollisesti kytkeytyy lievään henkisenkin jälkeenjääneisyyteen.

Tämänkaltaiset tulokset ovat ensisijaisesti kiintoisia kielipatologian tunnuksina, mutta ne valottavat myös joitakin suomen kielen rakenteen peruspiirteitä,

erityisesti oppositioiden tunnusmerkkisyysuhteita. Leiwon tulokset osoittavat esim. selvästi, että vokaalisoinnun harmonioivat parit *y-u*, *ö-o* ja *ä-a* ovat psykologisesti todellisia ja ettei ole sattuma, että juuri nämä kuusi vokaalia ovat osallisina soinnussa ja että /i e/ ovat jääneet soinnun ulkopuolelle. Edelleen ainakin J-lapsen anteet näyttävät tukevan sellaista fonologista kuvausta, joka postuloi suuntaisen vokaalisointusäännön. J kuten A:kin hallitsee vokaalioppositiot parhaiten ensimmäisessä tavussa, ja jälkitavujen koko vokaaliston oppiminen tuottaa vaikeuksia. Jälkitavuihin pyrkii leviämään yleisen tunnusmerkkisyysteorian ennustama viisivokaalijärjestelmä /i e u o a/.

Mielenkiintoista on myös todeta avartuvien diftongien /ie uo yö/ erikoisasema diftongien paradigmassa; sekä J:llä että A:lla on huomattavia vaikeuksia näiden diftongien tuottamisessa. Tämä on selvä todiste niiden mutkikkuudesta muihin diftongeihin verrattuna. Nämähän ovat sivumennen sanoen diftongeista juuri ne, jotka tuottavat eniten virheitä myös suomenruotsalaisten suomalaisessa interlingvassa, »hoonossa soomessa». Nämä molemmat seikat viittaavat siihen, että avartuvien diftongien fonetiikassa on jotain sellaista, mitä muissa diftongeissa ei ole. Voi arvailla, että tämä jokin on eksplosiivinen tavurakenne. Yleinen piirre maailman kielten diftongeissa näyttää olevan suppenevuus (esim. /ai au äy öi/), ja tästä poikkeavat /ie uo yö/.

J-lapsella päätteiden hahmot näyttävät tuottavan vähemmän vaikeuksia kuin vartalohahmot ainakin *l*, *s*, *h* -virheistä päätellen, joita tavataan vain vartaloissa. Tätä voisi kutsua taivutuspäätteiden »pregnanssiksi». Leiwolla ei ole tähän ilmiöön selitystä; yksi mahdollinen selitys voisi olla se, että päätteiden kanoninen rakenne ja foneemikoostumus ovat niin paljon vartaloita yksimuotoisempia, että oppiminen sitä kautta helpottuu. Tosin jälkitavujen artikulatorisen differentioitumattomuuden periaate taas

panisi odottamaan juuri päinvastaisia vaikeuksia (vrt. vokaalisointua).

Kirjan viimeisessä luvussa hahmotellaan mielenkiintoista viivästyneen kielenkehityksen sosiaalipsykologista selitysmallia, joka on saanut vaikutteita mm. Piaget'n kehityspsykologiasta. Lapsi joutuu kielioipinrakentelussaan noidankehään, koska hänen palautejärjestelmänsä välittää vain omia virheellisiä tuotoksia ja koska toisaalta ympäristö ei aina ymmärrä lapsen tuotoksia eikä siten pysty korjaamaan virheellisiä abduktioita ja induktioita. Puhe käy itsekeskeiseksi ja lopulta koko sosiaalistuminen saattaa häiriintyä. Tämän mallin valossa on myös mahdollista ymmärtää, miksi J ei pysty vakiinnuttamaan sanojen leksikaalisia asuja (sikäli kuin kyseessä ei hänen kohdallaan ole pelkkä performanssirajoitus).

Kaiken kaikkiaan voi todeta Leiwon valinneen itselleen uuden ja vaikean tutkimusaiheen. Lasten haastatteleminen ja erityisesti porautuminen heidän puutteelliseen kompetenssiinsa on edellyttänyt suurta empatiaa ja kärsivällisyyttä, joka metodisesti poikkeaa paljon normaali-kielen tutkimuksesta. Näihin metodisiin seikkoihin Leiwon olisi suonut kiinnittävän enemmän huomiota samoin kuin tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen perustelemiseenkin. Tutkimusaineiston erittely on tuottanut useita kiintoisia tuloksia: näitä ovat vokaalisoinnun ja diftongijärjestelmän tunnusmerkkisyysuhteiden valottaminen, konsonanttien vaikeushierarkia, taivutuspäätteiden pregnanssin toteaminen, morfosyntaktisten viivästyneiden ja niiden ajallisen kerrostuneisuuden toteaminen. Tuloksista useita voi pitää hyväksyttävänä ja teoreettisestikin tulkittuina, toisia taas — kuten Leiwo itsekin myöntää — vain viitteellisinä oletuksina tai irrallisina yksityiskohtina. Tämänkaltainen alustavuus kuuluu tapaustutkimusten ja uusien aluevaltausten luonteeseen.

Fred Karlsson